

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.и.н. Илия Г. Илиев (Институт за исторически изследвания при БАН) по конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“, обявен от Кирило-Методиевския научен център при БАН (ДВ, бр. 104 от 14 декември 2018 г.)

На обявения от Кирило-Методиевския научен център при БАН (ДВ, бр. 104 от 14 декември 2018 г.) конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ се е явил само един кандидат – доц. д-р Бойка Петрова Мирчева от същия научен център. Комисията, натоварена да провери изрядността на документите на кандидатката, не е установила пропуски или неточности, поради което доц. Мирчева е допусната до участие в конкурса. Аз също си направих труда да прегледам представената от доц. Мирчева научна продукция и друга съпътстваща документация и се убедих в добросъвестната работа на комисията.

Бойка Мирчева е утвърден, известен и международно разпознаваем учен българист, специализирал се от рано в областта на Кирило-Методиевото дело. За това спомага не само отличната ѝ подготовка във Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“, но и придобиването на втора специалност „история“ от същото висше училище – факт, който дава своите забележими отражения върху по-нататъшното кариерно и научно-изследователско развитие на кандидатката по този конкурс.

Целият досегашен път на доц. Мирчева преминава в рамките на набиращия сили през последните десетилетия Кирило-Методиевски научен център при БАН. Нейната скрупулъзност и добросъвестност в работата с изворите за Кирило-Методиевото дело не остават незабелязани от научната общност и тя е канена да изнесе доклад на редица важни международни и национални конгреси и конференции, сред които „Търновска книжовна школа“, „Преславска книжовна школа“, Шуменското биенале по история, археология и културен туризъм, конгресите по българистика и всички по-значими форуми, посветени на светите братя Кирил и Методий и техните най-видни ученици и последователи.

Вследствие от систематичните усилия и добри постижения в избраното от нея научно поприще Бойка Мирчева постепенно изкачва всички стъпала на кариерното развитие, което споменатият научен център предлага. От проучвател и асистент тя заслужено достига през 2005 г. до своята първа хабилизация като доцент със забележителния си монографичен труд на тема „Канонът за Димитър Солунски и оригиналната славянска химнография“. Така тя се вписва в най-добрите традиции в научната продукция на Кирило-Методиевския научен център, а именно издаване на изворите за Кирило-Методиевото дело, завещано като главна на българската наука задача още в знаменития доклад на Александър Теодоров-Балан от 1919 г.

На настоящия конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ доц. Мирчева се явява с повече от 30 публикации, излезли от печат в периода след нейната доцентура през 2005 г. Всички те имат пряка или важна косвена връзка с нейното основно съчинение – т.нар. професорска хабилизация, в ролята на която в настоящия случай се явява

монографичното изследване на тема УСПЕНИЕ КИРИЛОВО В ЮЖНОСЛАВЯНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ТРАДИЦИЯ (257 стр.). По разбираеми причини моето внимание ще бъде насочено главно към това изследване, за да се опитам да открия, дали то съдържа онези черти на зрелия изследователски труд и значими приноси, изисквани от ЗРАСПБ за заемане на академичната длъжност „професор“.

За начало си позволявам да отбележа, че разглежданият труд е добър пример за издание на писмен паметник по всички закони на научната възискателност. Самото събиране, разчитане и публикуване на преписите вече би било достойно за отбелязване от научната общност. При това става дума за сравнително обемен свод от документи, различаващи се много по своите правописни особености, начин на изписване и материал, върху който са писани – отделно, че различните преписи са в различна степен на съхраненост или по-скоро на увреденост вследствие от вековен престой при не особено благоприятни климатични и микробиологини условия.

Тази посока на разсъждения обаче, продължена и задълбочена, би довела до нива на научното размишление, които повече биха подходжали на специалиста по славянска кодексология, палеография и текстология. Какъвто аз без съмнение не съм и за какъвто не бих си позволил да се представям. Затова скромно ще насоча своето внимание върху първата част на монографията, където се намира изследването на паметника, посветен на делото на светите братя Кирил и Методий и техните най-близки ученици.

За да не предизвиквам излишни затруднения при сравнителен прочит на отделните рецензии и становища по настоящия конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“, ще си позволя да скицирам структурата на изследователския дял от научното съчинение, цитирайки в общи линии казаното от неговата авторка в един от документите, с които тя се явява на посочения конкурс. А именно:

„В изследването са включени: *аналитично описание на ръкописите*, които съдържат Успение Кирилово (с. 7–15), *текстологичен анализ* на преписите (с. 31–43), *отношение* на Успение Кирилово към останалите *кирилометодиевски извори* (с. 44–66), *датировка* на произведението (с. 67–75), *генеалогична схема* на преписите (с. 76), някои *бележки върху жанра* на Успение Кирилово (с. 77–86) и *заключение* (с. 87–92).“ (край на цитата; курсивът е мой – И. И.)

За учените уши, за които е предназначена тази рецензия, дори само наличието на изброените и графично подчертани от мен структурни елементи на изследването, би било достатъчно да оценят стойността на извършеното от доц. Мирчева. Като презумпцията на това допускане е, че всички, които следят и познават нейната научно-изследователска работа през годините, не биха я заподозрели в недобросъвестност или некомпетентност да измине всички изброени стъпки, за да достигне до единствено възможните или поне най-вероятните и приемливи изводи относно паметника, с който се занимава нейният професорски хабилитационен труд.

В този аспект виждам аз и най-сериозните приноси на монографичното изследване, което започва със скрупулъозен преглед на запазените (= известните?) ръкописи на ценния житиеписен паметник. Това, че той сам по себе си е значима тема, подходяща за професорска

хабилитация, е въпрос, който смятам за излишно въобще да засягам. На съмняващите се бих обърнал само внимание какви учени у нас и в чужбина са се занимавали и продължават да се занимават с него през близо двете столетия, откакто е известен. Тук не е възможен обаче изчерпателен анализ на приносите на доц. Мирчева за обогатяване и систематизиране на нашите представи относно пътя, по който Успението е стигнало до днешната наука. Дори опитът за такъв преглед би добил размерите на граничещите със студии рецензии от времето на златния век на славистиката и византологията.

И все пак редно е да посоча къде аз виждам онези важни страни на монографичното съчинение, заради които го приемам за напълно отговарящо на нивото на академичната длъжност, за която аспирира неговата авторка. Изчерпателният анализ на ръкописната традиция и на текста позволява на доц. Мирчева да обособи две основни групи ръкописи, съдържащи паметника и да направи важни предположения относно времето на неговото възникване. По този повод тя отбелязва: „Всичко изложено дотук ми дава основание да се присъединя към мнението на повечето учени, че Успение Кирилово е текст, написан в Търново за възхвала на Константин–Кирил Философ като част от пантеона български светци след възстановяването на Българско царство и въздигането на Българската патриаршия през 1235 г.“

Този извод се подкрепя и от параграфа на аналитичната част, в който се изяснява въпросът за жанровата принадлежност на Успение Кирилово. Бойка Мирчева педантично посочва всички онези особености на текста, които ѝ дават основание да заключи, че старобългарските паметници от групата, в която попада и Успението, „са мотивирани от ясна политическа и

идеологическа доктрина... съдържат достатъчно сбита информация за прославяния светец с акцент повече върху неговото възвеличаване като покровител на Търново и българите, отколкото върху по-подробното изложение на неговата биография...“ Мирчева припомня, че това е ясно забележима тенденция в българската агиография от XIII в. В този смисъл направеното преди повече от 30 години от Иван Божилов и Стефан Кожухаров по темата за българската литература през XIII в. намира добро продължение и потвърждение със средствата на модерния литературно-исторически анализ.

Извън тези по-общи заключения заслужава да бъде отбелязано и ценното наблюдение, че в ръкописа, обозначен като БАН23, вероятно „е запазен автентичният текст на Успение Кирилово, в което славословието на българското православно царство е във вида, в който се среща и в други две произведения на Търновската пред-Евтимиевска школа.“

Не е за пренебрегване и казаното по повод съдбата на Успение Кирилово извън средата и времето, за което е било създадено. Мирчева проследява или поне маркира пътят на творбата във Влашко и Молдова през XVI и XVII в., където тя продължава да изпълнява идеологическите си функции, но вече в подкрепа на молдовските църковни и политически амбиции.

Редом с научноизследователската работа на кандидатката по този конкурс и разбира се в унисон с нея могат да бъдат поставени и множеството проекти – международни и национални, по които доц. Мирчева работи. Това ясно личи и от тематиката на тези проекти, безусловно свързани с изворовото богатство на библиотеките и

книгохранилищата по света и у нас, пазещо следи от дейността на светите братя Кирил и Методий и техните ученици и последователи.

„Забелязаните“ цитирания на съчинения на доц. Мирчева са многобройни и предостатъчни с оглед изискванията на НАЦИД и по-общо на ЗРАСРБ, което коректно е отразено в специалната таблица по образеца на Националната агенция, приложена към документите, с които Бойка Мирчева се явява на този конкурс.

Смятам, че казаното дотук е достатъчно като аргументация на моето твърдо убеждение, че доц. д-р Бойка Петрова Мирчева напълно заслужава да заеме академичната длъжност „професор“ по обявения от Кирило-Методиевския научен център при БАН конкурс, за което аз ще гласувам със ЗА на второто заседание на Научното жури по конкурса, та това да бъде препоръчано и на научния съвет, който ще гласува окончателното решение.

София, 13 май 2019 г.

проф. д.и.н. Илия Г. Илиев

Институт за исторически изследвания – БАН